

คำชี้แจง

เอกสารนี้เกิดขึ้นจากความร่วมแรงของอาสาสมัคร ที่ร่วมกันถอดเสียงและตรวจทานในเบื้องต้น ซึ่งบางส่วนยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ตรงตามเสียงที่ ท่านพุทธทาสภิกขุได้บรรยายไว้

ด้วยคุณค่าแห่งธรรมและงานที่ร่วมกันทำในครั้งนี้ หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ ได้พิจารณาเห็นว่างานธรรมในรูปแบบเอกสารทั้งหมดนี้ แม้จะยังไม่ได้ตรวจทานแก้ไขเนื้อหาอย่างถึงที่สุด แต่ก็ควรที่จะนำออกเผยแพร่ให้กว้างขวาง เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจใฝ่ธรรม จะได้มีข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมควบคู่กับเสียงธรรม โดยพร้อมกันนี้ทางทีมงานจะดำเนินการตรวจทานแก้ไขเนื้อหาทางถอดเสียงทั้งหมดอีกครั้ง เพื่อให้ธรรมที่เผยแผ่มีความถูกต้องและสมบูรณ์

เอกสารนี้ไม่สงวนสิทธิ์สำหรับการเผยแพร่เป็นธรรมทาน หากพบข้อควรแก้ไขปรับปรุงสามารถแจ้งมาได้ที่ หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญตามที่อยู่ติดต่อด้านล่างนี้

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ ถนน นิคมรณไฟสาย ๒ แขวง/เขต จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทร ๐-๒๙๓๖-๒๘๐๐ โทรสาร ๐-๒๙๓๖-๒๙๐๐ E-Mail: archives@bia.or.th

รหัส	4125260718010	รายชื่อ	อบรมตำรวจและนักเรียนการเมือง 14 จังหวัดภาคใต้ รุ่น 2 ปี 2526
วันที่แสดง	18/07/2526	ชื่อเรื่อง/ชุด	ครั้ง 1 การระงับความขัดแย้งด้วยสัมมาทิฐิ
ผู้ถอด	นัฐพงษ์ พรวัฒนเวทย์	ผู้ตรวจทาน	วรวรรณ ยงเกียรติไพบูลย์
หมายเหตุ			

ท่านและผู้อุทิศตนเพื่อสวัสดิการของมนุษย์หรือสังคมทั้งหลาย

ในชั้นแรกนี้อาตมาขอแสดงความยินดีในการที่ท่านทั้งหลายมาถึงที่นี่ ด้วยกิจธุระอย่างหนึ่งซึ่งตรงกับคำสั่งของพระพุทธเจ้า นั่นคือ การช่วยกันทำให้มนุษย์มีความปลอดภัย มีสันติสุข มันต้องทำด้วยเสียสละ ด้วยการเสียสละซึ่งยากที่จะทำได้ ถ้าขาดการเสียสละเสียเพียงอย่างเดียวแล้ว เดียวแล้วมันก็ล้มละลาย ฉะนั้นจึงเป็นที่เชื่อว่าท่านทั้งหลายเป็นผู้เสียสละเพื่ออุดมคติอย่างเดียวกับพระพุทธเจ้าหรือพระพุทธศาสนา หรือว่าพระศาสดาใดๆในโลกที่แท้จริงแล้วก็ล้วนแต่เสียสละแม้แต่ชีวิตเพื่อประโยชน์ของคนในโลก ฉะนั้นการทำหน้าที่ชนิดนี้จึงอนุโลมกันได้

อาตมาจึงขอแสดงความยินดีที่ได้พบปะท่านทั้งหลายในลักษณะเช่นนี้ และขอทำความเข้าใจตอบไปอย่างหนึ่งว่า เรานั่งกันกลางดินเพื่อปรึกษาหารือกันในเรื่องที่สูงสุดเหลือที่จะกล่าวได้ คือการเสียสละอุทิศเพื่อประโยชน์แก่ความปลอดภัยของมหาชน สิ่งนั้นหรืออุดมคตินั้นสูงสูดมาก แต่เรา นั่งกันกลางดิน นี่มันถูกตามเรื่องเพราะว่าไอนั่งกลางดินนี้มันเกิดไอความรู้สึกเห็นใจผู้อื่นได้ง่าย แต่ใจของมันสงบกว่าที่จะนั่งบนตึกบนวิมาน น่าสงสารถ้าเราจะไปนั่งกันบนวิมาน ปรึกษาหารือเรื่องชานาไม่มีน้ำทำนองอย่างนี้ ซึ่งเขานิยมทำกันอย่างนั้น แต่อีกอย่างหนึ่งขอให้ทราบว่าพระพุทธเจ้านั้นท่านประสูติกลางดิน พระพุทธเจ้านั้นเมื่อตรัสรู้ก็นั่งตรัสรู้กลางดิน และเมื่อท่านสอนเกือบทั้งหมดก็ว่าได้ ท่านสอนเมื่อนั่งกันอยู่กลางดินทั้งผู้ฟังและทั้งผู้สอน กุฎิของท่านก็พื้นดิน ในที่สุดท่านก็นิพพานคือตายกลางดินแท้ๆเลย ที่เรียกว่าระหว่างต้นสาละกลางดิน ฉะนั้นขอให้เราได้ให้เกียรติแก่แผ่นดิน หรือรับเอาเกียรติจากพระพุทธเจ้าในฐานะที่ว่าเราใช้สถานที่ของท่านคือแผ่นดินมานั่งประชุมกัน อย่างนี้เราจะถือว่าเราได้รับเกียรติของพระพุทธเจ้า หรืออีกทางหนึ่งเราจะถือว่าเราให้เกียรติแก่แผ่นดินซึ่งเป็นที่โปรดปรานของพระศาสดา รวมทั้งต้นไม้ด้วย ถ้าเราให้เกียรติแก่ต้นไม้หรือแผ่นดิน โลกมันจะดีกว่านี้ ไม่ทำลายต้นไม้ให้เกิดความยุ่งยากลำบาก พระศาสดาของศาสนาอื่นก็รู้แต่อย่างเดียวกันแหละ ล้วนแต่ว่าจะมีชีวิตเกิดกลางดิน ตรัสรู้กลางดิน ทำงานกลางดินทั้งนั้น ไม่มีพระศาสดาองค์ไหนที่จะอยู่ตึกอยู่วิมาน เอาละเป็นอันว่าเดี๋ยวนี้เราเป็นผู้ยินดี คือเสียสละต่ำสุดแล้วในการที่จะมานั่งกันกลางดิน แล้วก็ปรึกษาหารือกันด้วยเรื่องที่สูงที่สุดคือช่วยเพื่อนมนุษย์ให้ประสบความสำเร็จปลอดภัย นี่แหละจึงให้นั่งกลางดิน และอาตมาถือเป็นหลักประจำ และเราได้นั่งกลางดินและได้นั่งใต้ต้นไม้ พระพุทธเจ้าประสูติก็ได้ต้นไม้ ตรัสรู้ก็ได้ต้นไม้ สอนใต้ต้นไม้ นิพพานใต้ต้นไม้อย่างเดียวกับดิน

ทีนี้หัวข้อที่เราจะได้พูดกัน อาตมามีหัวข้อว่าการระงับข้อขัดแย้งด้วยสัมมาทิฐิ การระงับข้อขัดแย้งด้วยสัมมาทิฐิ อาศัยพระบาลีที่ว่า *สมมาทิฐิ สมาทานา สัพพํ ทุกขํ อุปจจคํ* มนุษย์เราจะล่วงพ้นจากความทุกข์หรือปัญหาทั้งหลายได้เพราะสมาทานสัมมาทิฐิ ขอทำความเข้าใจในหัวข้อนี้ก่อนว่าพระพุทธเจ้า หรือผู้ที่กล่าวอย่างเดียวกับพระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าก็รับรองนั้นท่านถือว่าเราจะล่วงพ้นปัญหาหรือความทุกข์ก็ได้ ทุกชนิดทุกประการได้เพราะสมาทานสัมมาทิฐิ คำที่ต้องสนใจก็คือคำว่า “สัมมาทิฐิ” คำนี้มันกว้าง มันแปลยากและมัน เพราะมันมีความหมายกว้าง คือมันจะเป็นความคิดเห็น ความเข้าใจ ความเชื่อหรืออุดมคติอะไรก็ตามที่มันถูกต้องก็เรียกว่าสัมมาทิฐิ คนเราอยู่ด้วยความคิด ความเชื่อ ความเห็น ความยึดถือเป็นอุดมคตินี้ด้วยกันทั้งนั้นแหละ แล้วมันก็ต้องถูกต้อง ทีนี้ท่านใช้คำว่าสมาทาน สมาทานสัมมาทิฐิ ข้อ คำนี้ก็สำคัญ คำว่าสมาทานไม่ค่อยจะเข้าใจกัน แต่เคยได้ยิน เช่นคำว่าสมาทานศีลอย่างนี้เคยได้ยิน คำว่าสมาทานนั้นแปลว่าถือเอาด้วยสติปัญญา ถือเอาอย่างดีแล้วก็ด้วยสติปัญญา ตรงกันข้ามกับอุปาทาน อุปาทานมันถือเอาด้วยความโง่ ถือเอาด้วยความยึดมั่นถือมั่นด้วยความมมงาย เดียวนี้ระวังเถิดเราก็มักจะยึดถือ แม้แต่ถือไอ้หลักการถืออุดมคติ มักจะทำอย่างอุปาทาน ยึดมั่นหมายมั่น หลับหูหลับตา เรียกว่ามันถือด้วยอวิชา หลับตา ถ้าจะถืออย่างดีต้องถือด้วยสมาทานคือลืมนตา ดังนั้นจะถือกฎเกณฑ์ระเบียบวินัยอะไรต่างๆทุกอย่างที่จะต้องยึดถือแล้ว จะต้องถือแล้วก็ขอให้มันเป็นสมาทาน คือถือเอาอย่างดี ลืมหูลืมตาถือเอาด้วยสติปัญญา อย่าถือเอาด้วยอวิชาความมมงายเป็นอุปาทาน มันจะไม่ถูกเรื่อง มันจะไม่ถูกเรื่อง หรือมันจะดีเกินไปหรือจะเลวเกินไป มันไม่ถูกเรื่อง เราจะต้องสมาทานแทนที่จะทำอุปาทาน ถือเอาอย่างดีด้วยสติปัญญาในสิ่งที่จะแก้ปัญหามาของเราได้ ในทีนี้ก็คือสัมมาทิฐิอย่างทีกล่าวแล้ว

เดี๋ยวนี้ปัญหา คู่ที่ตัวปัญหาที่ปัญหาที่มีอยู่ก็คือสิ่งขัดแย้ง ในพระบาลีเรียกสิ่งขัดแย้งว่า *อุปททธรรม* ไอ้ความขัดแย้งท่านเรียกกันว่าเป็นอุปททธรรม คำบาลี *อุปททธรรม* ก็ตรงกับคำภาษาไทยว่าอุปาทว *อุปาททว* แหะคำนี้ในภาษาไทย ส่วนในภาษาบาลีมันอยู่ *อุปททว* หรือ ก็คำเดียวกันแหละ แต่รูปมันเปลี่ยนบ้าง สิ่งขัดแย้งคือ *อุปททว* ในภาษาบาลี คืออุปาทวในภาษาไทย สิ่งขัดแย้งเป็นความอุปาทว เดียวนี้ก็กำลังมีกันทั้งโลกจนกลายเป็นโลกแห่งความขัดแย้ง ท่านทั้งหลายก็คงจะเข้าใจด้วยดีแล้วว่าโลกปัจจุบันนี้เป็นโลกแห่งความขัดแย้งอย่างไร ถ้าเราจะมองดูกันทีเดียวทั้งโลกมันก็เต็มไปด้วยความขัดแย้ง ระหว่างค่ายใหญ่ๆ ระหว่างพวกใหญ่ๆขัดแย้งกันอยู่ แม้ในระหว่างพวกกันเองในค่ายหนึ่งๆมันก็มีความขัดแย้ง แล้วมีความขัดแย้งในประเทศ มีความขัดแย้งในบ้านเมือง มีความขัดแย้งในครอบครัว หรือจะพูดว่าในตัวคนๆหนึ่งมันก็มีความขัดแย้ง หมายความว่าเมื่อมันไม่เรียบร้อย เมื่อมันไม่ถูกต้อง เมื่อใครมันไม่มีความถูกต้องเมื่อนั้นมันก็มีไอ้ความขัดแย้ง ถ้าในร่างกายมันขัดแย้งเกิดขึ้นในร่างกายมันก็คือความเจ็บไข้หรือความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่ง นี่ความขัดแย้ง ไปมีที่ไหน *อุปททว* มันจะมีที่นั่น ดังนั้นมันจึงทนไม่ได้ จึงต้องต่อสู้เพื่อแก้ไขไอ้ความขัดแย้ง แต่แล้วก็ตามนำหัวที่ว่าเราไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งของโลกแหละ ท่านทั้งหลายมองดูเองเถิดว่ามันขัดแย้งกันถึงขนาดที่ยังไม่มีใครจะแก้ไขหรือแม้แต่จะบรรเทา

อย่าว่าแต่จะให้เลิกสร้างไปเลยแม้แต่จะบรรเทาที่ไม่ได้ เพราะมันมีอะไรอยู่ลึกๆ ในส่วนลึกที่ทำให้เราแก้ไขไม่ได้ นั่นแหละคือสิ่งที่เราจะต้องพิจารณา

ในฐานะที่อาตมาเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ไม่มีความรู้อย่างอื่นหรอก นอกจากความรู้ตามที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้อย่างไร เดียวนี้พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ว่าแก้ไขได้ด้วยสัมมาทิฐิ เราจะแก้ไขความขัดแย้งทุกชนิดแหละด้วยสัมมาทิฐิ แม้แต่จะแก้ไขความขัดแย้งในร่างกายที่มันไม่ถูกต้อง แล้วมันเจ็บป่วยขึ้นมาหรือมันเป็นอะไรขึ้นมา มันมีกิเลสเกิดขึ้นมาอะไรขึ้นมาเหล่านี้เรียกว่าเป็นความขัดแย้ง เป็นอุปัทว ในร่างกาย ฉะนั้นก็ต้องแก้ด้วยสัมมาทิฐิคือความเข้าใจอันถูกต้อง จะแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน ของตำบล ของจังหวัด ของประเทศมันก็ต้องด้วยความเข้าใจอันถูกต้องว่าอะไรมันเป็นอะไร แต่จะเข้าใจ โลกนี้มันก็เรียกว่ามันไกล มันไม่อยู่ในอำนาจของเรา เราก็ได้แต่ช่วยกันต่อสู้ด้านทานไปตามกำลัง แม้ที่สุดแต่การโยยนี้ อุตสาหะโยยไว้ก็ยังดีกว่าไม่มีใครจะโยยเสียเลย เพื่อต่อต้านความขัดแย้งในโลก จะต้องทำให้เกิดสัมมาทิฐิความเข้าใจอันถูกต้องขึ้นมา ความถูกต้องนั้น สัมมาทิฐินั้นท่านพูดไว้เหมือนกับกำปั้นทุบดินแหละ มันไม่มีทางผิดหรอก คือว่าให้รู้ว่าอะไรเป็นความทุกข์หรือตัวปัญหา อะไรเป็นเหตุของความทุกข์ หรือเหตุของปัญหา อะไรเป็นทางดับของปัญหา อะไรเป็นวิธีให้ถึงไ้อการดับของปัญหาหรือของความทุกข์ ถ้ารู้ครบอย่างนี้ก็เรียกว่ามีสัมมาทิฐิ รู้โดยรายละเอียดว่าปัญหาหรือความทุกข์ก็ตามมันค่อยเกิดขึ้นอย่างไร ค่อยอย่างไรตามลำดับๆ กระทั่งว่าความทุกข์หรือปัญหานั้นมันจะสูญสิ้นไป มันจะค่อยๆ หายไปอย่างไรตามลำดับ ถ้ารู้หมดนี้ก็เรียกว่ามีสัมมาทิฐิ เดียวนี้ความขัดแย้งได้เกิดขึ้นก็เพราะตรงกันข้าม คือมิจาทิฐิ สัมมาทิฐิมันเป็นไปในทางถูกต้องตามที่จริง ส่วนมิจาทิฐินั้นมันไม่รู้หรือมันรู้ผิด การรู้ผิดมีผลเท่ากับไม่รู้ มันก็เลยไม่มีแสงสว่างพอที่จะแก้ปัญหอะไรได้ เดียวนี้ความขัดแย้งในโลกมันไม่ได้แก้กันด้วยสัมมาทิฐิ มันแก้กันด้วยปากปิ่น นั่น มันไม่แก้กันด้วยปากคน มันมีอยู่สองปากนะที่จะแก้ปัญหาได้คือปากปิ่นหรือว่าปากคน ถ้าแก้ด้วยปากปิ่นก็คูสิที่กำลังทำกันอยู่เวลานี้ ที่ว่าองค์กรสหประชาชาติหรือองค์กรอะไรก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะว่ามันยังแก้ปัญหากันด้วยปากปิ่น ปากคนนั้นมันกลายเป็นหมันไป ไม่ได้มีโอกาสแก้ไขอะไรด้วยซ้ำไป ได้แต่ประณีประนอม นั่งประณีประนอมแล้วก็ทำอย่างที่เรียกว่าเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ แล้วต่างฝ่ายต่างมันก็มีเสียง มันก็ฮือแย่งหาเสียง ฝ่าย ให้ฝ่ายพวกตัวมันก็แก้ไม่ได้ จนกระทั่งบัดนี้ สังเกตแล้วเห็นว่าองค์กรสหประชาชาตินี้ยังเหมือนกับนั่งจับปูใส่กระด้ง ไม่ประสบความสำเร็จ ก็ปึๆแล้ว เพราะว่าไม่มีสัมมาทิฐิ พูดอย่างนี้ก็เหมือนอาตมาพูดคำหยาบคำคนอื่น ดูหมิ่นผู้อื่น ไม่มีเจตนาที่จะทำอย่างนั้น แต่หยิบขึ้นมาเป็นปัญหาที่จะให้ช่วยกันพิจารณาว่าในองค์กรที่จะแก้ปัญหของโลกนั้นก็ไม่มีสัมมาทิฐิ คือเขาไม่รู้ว่าการขัดแย้งนั้นมันมาจากมิจาทิฐิ ซึ่งทำให้เห็นแก่ตัว มีความเห็นแก่ตัวมันก็ถือเอาประโยชน์ของตัวเป็นใหญ่ เมื่อต่างคนต่างถือเอาประโยชน์ของตัวเป็นใหญ่ ต่างพวกต่างถือเอาประโยชน์ของคนเป็นใหญ่มันก็ต้องเกิดความขัดแย้งเป็นธรรมดา ฉะนั้นเราจึงไปดูที่ต้นเหตุลึกลงไปชั้นหนึ่งว่าความเห็นแก่ตัวเป็นต้นเหตุแห่งความขัดแย้ง แล้วมันก็ต้องไปจัดการที่ความเห็นแก่ตัว แล้วความขัดแย้งมันก็จะลดลงไปเอง จะเห็น จะลดความเห็นแก่ตัวนี้มันกลายเป็นเรื่องของไอ้ธรรมะของศาสนาไป เดียวนี้คน

เหล่านั้นไม่กล้าหันมาถือศาสนาว่ากลัวจะเสียเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง เดียวนี้ทำไมในโลกนี้มันไม่มีศาสนา หรือไม่มีหลักศีลธรรม เพราะว่ามันกลัวว่าถ้าฝ่ายใดมีหลักศีลธรรมอยู่ก็จะเสียเปรียบอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งไม่มีหลักศีลธรรม ต่างฝ่ายต่างก็ไม่มีหลักศีลธรรม ใจความขัดแย้งมันก็มีอยู่เรื่อยไป นี่คือปัญหาในโลก ปัจจุบัน ศาสนาถอยห่างออกไป หรือว่าถูกกีดกันให้ถอยห่างออกไปโดยวงการที่ทรงอำนาจในโลกนี้ ศาสนามีไว้แต่ทำพิธี มีคนถือศาสนา ประกาศตัวนับถือศาสนาเป็นล้านๆนะ หรือสิบล้านร้อยล้านแล้วแต่ มีแต่พิธี ไม่มีใครปฏิบัติตัวตามหลักของพระศาสนาคือทำลายความเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นมูลเหตุแห่งความขัดแย้ง ฉะนั้น เราจะต้องนึกถึงใจสัมมาทิฐิข้อนี้ว่ามันมีมูลมาแต่ความเห็นแก่ตัว ซึ่งทำให้เกิดกิเลส กิเลสทั้งทุกชนิดและเกิดมาแต่ความเห็นแก่ตัว พอกิเลสเกิดแล้วมันหน้ามืดตามืดมันพูดกันไม่รู้เรื่อง มันไม่รู้จักที่ถูกหรือที่ไม่ถูก ที่ควรหรือไม่ควร กระทั่งว่าเสียชีวิตไปโดยไม่สมควร ก็ไม่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควร เมื่อมีทางที่จะแก้ไขปัญหาได้โดยไม่ต้องเสียชีวิต ก็มองไม่เห็นอยู่นั่นเอง เราจะต้องมองให้เห็นใจความจริงที่ลึกซึ้งอยู่เป็นระดับๆ แล้วแก้ปัญหาด้วยสัมมาทิฐิคือความเข้าใจถูกต้องในสิ่งเหล่านั้นทุกเรื่อง นี้เรียกว่าเราไม่อาจจะแก้ปัญหาได้ด้วยปากปิ่น เราแก้ปัญหาด้วยปากคน คนไหนล่ะที่ว่าปากคนนี่ ก็คนที่ประเสริฐที่สุดคือพระศาสดาแห่งศาสนา ประเสริฐทุกคนเลย เท่าที่เอาตมาศึกษามาเป็นหลายสิบปีนี้พบหัวใจว่าทุกศาสนาล้วนแต่สอนให้ทำลายความเห็นแก่ตัว เราอย่าไปดูถูกศาสนาใดเลยมันไม่มีทางหรอก เพราะว่าทุกศาสนาพระศาสดาสอนให้ทำลายความเห็นแก่ตัวทั้งนั้นแหละไม่ว่าศาสนาไหนที่มันยังถูกต้องอยู่ ถ้าผิดไปจากนี้แล้วก็ไม่ใช่ศาสนา แล้วก็สาบสูญไปแล้ว ศาสนาที่เหลืออยู่ในโลกเวลานี้ล้วนแต่มีหลักของความไม่เห็นแก่ตัว พูดอีกทีก็คือความรักผู้อื่น ใจความรักผู้อื่นคำเดียวเท่านั้นแหละมันจะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ เพราะว่าเมื่อรักกันแล้วมันฆ่าเขาไม่ได้ มันขโมยเขาไม่ได้ มันล่วงกามเขาก็ไม่ได้ มันโกหกเขาก็ไม่ได้ มันจะกินเหล้าให้ใครร่ำคาญอย่างนี้มันก็ไม่ได้ ฉะนั้นในครอบครัวนั้นก็ไม่มีความขัดแย้ง ในตัวบุคคลแต่ละคนก็ไม่มีสิ่งขัดแย้งซึ่งทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ในสังคมมันก็ไม่มีการกระทบกระทั่งถ้าเรารักผู้อื่น เดียวนี้ใครรักผู้อื่นจะหายาก หาทำยาก หยอดตายาก เพราะว่าหลงตัวเองกันมาก รักแต่ตัวหรือพวกของกู ทั่วโลกกำลังเป็นอย่างนี้ และเป็นอย่างนี้มากขึ้นเพราะว่าการศึกษาไม่สมบูรณ์ เราให้เรียนหนังสือให้ฉลาดมันก็ฉลาด เราให้เรียนวิชาชีพให้มันเก่งในการประกอบอาชีพ แต่ไม่ได้สอนเรื่องศีลธรรม ไม่ให้เห็นแก่ตัว มันยังฉลาดมันก็ยังเห็นแก่ตัวอย่างฉลาด ยิ่งมีอาชีพดีมันก็ยังเห็นแก่ตัวอย่างกว้างขวางเพราะว่าเรามีอาชีพดี เรามีเงินมาก กุมอำนาจเศรษฐกิจไว้ได้ก็ยิ่งเห็นแก่ตัว จึงเรียกว่าการศึกษายังไม่ถูกต้อง มันเพิ่มความเห็นแก่ตัวไปเสียหมด ความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าก็ล้วนแต่เพิ่มความเห็นแก่ตัว อะไรๆมันก็เพิ่มความเห็นแก่ตัว ความเป็นอยู่ที่สนุกสนานสะดวกสบายเดี๋ยวนี้ ก็ล้วนแต่เพิ่มความเห็นแก่ตัวแรงกว่าที่แล้มาแล้ว ดังนั้นเราจึงได้เห็นอันตรายเพิ่มขึ้นในโลก อันตรายระดับบุคคลก็มีมากขึ้นในบ้านเมือง ก่อนนี้อันตรายมักจะอยู่นอก นอกกรุงในป่าในดง เดียวนี้อันตรายเข้ากรุง ไปอยู่กลางกรุง แล้วเข้าไปถึงห้องนอนเลย นี่อันตรายเจริญอย่างนี้ ในระดับสังคมมันก็มีอันตรายมากขึ้น ในระดับโลกมันก็มีอันตรายที่ไม่ยอมรับหลักการของสันติภาพตามแบบของศาสนา อาตมากล้าพูดอย่างนี้เลยว่ามันไม่รับหลักการของสันติภาพตามแบบของศาสนา จะเป็นชาติไหนฝ่ายไหนมันก็ไม่ยอมรับหลักการอันนี้ก็ต้องเรียกว่าอันตราย ไม่ยอมรับหลักการเพื่อสันติสุขหรือสันติภาพอันแท้จริงตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

การไม่เห็นแก่ตัวนั้นแหละถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ เพราะธรรมชาติมันสร้างมาสำหรับให้เห็นแก่ทุกสิ่ง ทุกคนที่มันมีชีวิต ที่มันเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน ถ้าไม่ยอมรับข้อเท็จจริงอันนี้ก็คือเรียกว่ามันผิดหลักธรรมชาติ ดันมันนี่อยู่คนเดียวไม่ได้หรอก สัตว์ก็อยู่ตัวเดียวไม่ได้ คนก็อยู่คนเดียวไม่ได้ในโลกนี้ มันต้องเนื่องกันทุกอย่าง หลากๆอย่างมันจึงอยู่รอดชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นเราจะต้องรักผู้อื่น

เมื่อพระศาสดาหรือเมื่อ หรือว่าก่อนแต่เป็นศาสดา เป็นฤาษี โยคี มุนิ ไปเที่ยวนั่งคั่นคั่นอยู่ในป่า ในดงคนเดียวว่าจะอะไรจะเป็นทางออกของมนุษย์ ในที่สุดคนเหล่านั้นก็พบไอ้เรื่องรักผู้อื่น กระทั่งรุนแรงขึ้นรุนแรงขึ้นจนเป็นพระศาสดาก็สอนเรื่องความรักผู้อื่น มันเป็นหัวใจของทุกศาสนา นี่ขอให้เอาไปคำนวณใคร่ครวญดูให้ดีว่าเดี๋ยวนี้ในโลกนี้มันขาดความรักผู้อื่น ความขัดแย้งจึงเต็มไปทั้งโลก เรียกว่า อุบ่ททว มันเต็มไปทั้งโลกเพราะว่าไม่มีใครรักใคร รักผู้อื่นก็เพียงแต่รักพวกของตัวเองที่จะช่วยกันแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตัว มันรักกันเพียงเท่านั้น แต่ความรักที่จะสร้างสันติภาพขึ้นในระหว่างคนระหว่างพวกนี้มันไม่มี สมัยก่อนเขาถือศาสนากันมากกว่านี้ ดังนั้นเขาก็มีความรักผู้อื่นแสดงให้เห็นอยู่ทั่วไป ถ้าท่านทั้งหลายมีอายุสัก ๖๐ ปีแล้วมองย้อนถอยหลังเถอะ จะพบว่าในสังคมบ้านเรานี้ก็มีไอ้อาการของความรักผู้อื่น จนเป็นเอกลักษณ์ของไทยทีเดียว อาตมามีอายุ ๘๘ ปีแล้ว ได้มองเห็นไอ้สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชนชาติไทยรักผู้อื่นนั้นมาก ตั้งแต่สมัยเด็กๆมา แล้วเดี๋ยวนี้ก็เห็นๆ เห็นๆว่าไอ้ มันหายไปๆ หายไป ไอ้ความรักผู้อื่นนี้มันหายไป ไอ้สิ่งที่เขาทำไว้เพื่อประโยชน์ผู้อื่นก็ถูกทำลายนะ สาธารณวัตถุ สาธารณประโยชน์อะไรที่เขาสร้างขึ้นไว้มันยังถูกทำลายเลย ซึ่งเมื่อก่อนนั้นจะมีไม่ได้เพราะเขายังรักผู้อื่น รักประโยชน์ของส่วนรวม ศาสนาเข้าไปมีอิทธิพลอยู่ในวัฒนธรรม เข้าไปมีอิทธิพลอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณี แล้วคนเขายังยึดถือในวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี สิ่งที่เขากลัวมากที่สุดมันก็คือสิ่งที่เรียกว่าบาป เขาไม่กลัวอะไรมากเหมือนสิ่งที่เรียกว่าบาป คนสมัยนี้เขาไม่กลัวบาป ใครบอกว่าบาปเขาก็แลบลิ่นหลอก เขากลัวอยู่อย่างเดียว แต่ว่าเขาจะไม่ได้รับประโยชน์ที่เขาต้องการเท่านั้นเอง บาปหรือบุญไม่รู้ กกลัว กกลัวแต่ว่าเขาจะไม่ได้รับประโยชน์ของสิ่งที่เขาต้องการ ดังนั้นถ้าว่ามีใครมาบอกว่าจะให้ประโยชน์เท่านั้นแหละเขาก็ยินดีรับทันที นี่เป็นเหตุให้ลัทธิที่ไม่พึงปรารถนามันแพร่หลายหรือมันตั้งอยู่ได้ เพราะเขามีประโยชน์มาสำหรับจะชั่วหรือจะล่อ ด้วยประโยชน์ทางวัตถุนี่ ไม่ได้เข้าถึงอุดมคติสักซึ่งอะไร เพียงแต่จะทำให้ได้รับประโยชน์ก็ยินดีที่จะร่วมมือ นี่เรียกว่าไม่รู้ ว่าไอ้สิ่งที่ถูกที่ควรนั้นเป็นอย่างไร ไม่ยึดถือหลักดีชั่ว บุญบาป ถูกผิดกันเสียแล้ว ถือศาสนาว่าได้แล้วก็เป็นที่ดี ศาสนาของเขาก็คือได้ โดยไม่ต้องพูดว่าได้อย่างผิดหรืออย่างถูก อย่างคืออย่างชั่ว อย่างบุญอย่างบาป ไม่ต้องนี่คือไอ้สภาพปัจจุบันที่การศึกษาไม่สมบูรณ์ ทำให้คนในโลกยึดถือแต่ได้แล้วก็เป็นที่ดี พูดถึงศาสนากันแต่ปาก ในใจก็ถือศาสนาว่าได้แล้วก็เป็นที่ดี มีคนพูดลือว่า เขาว่า พุทธัง สาระณัง คัจฉามิ แต่ในใจของเขานั้นสตางค์ สาระณัง คัจฉามิ ปากเขาว่า ถือว่าพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ แต่ในใจของเขาเชื่อว่าสตางค์นั่นเป็นสรณะ เป็นอย่างนี้กันเสียจะทุกหนทุกแห่ง เพิ่มมากขึ้นๆ ยังเหลืออยู่น้อยเต็มทีที่จะยึดถือไอ้ความถูกต้องความจริงหรือศาสนาแท้จริงมาเป็นหลัก นั่นคือต้นเหตุแห่งความยุ่งยากที่สุดที่เราจะแก้ไขมนุษย์ให้มาอยู่ในความถูกต้อง เราจะต้องเอาไอ้ความเข้าใจถูกต้องนั้นแหละมา เอาปากของพระศาสดามา ที่อาตมาพูดว่าอย่า

แก้ด้วยปากปืนให้แก้ด้วยปากคน ปากคนนั่นคือปากของพระศาสดา พระศาสดาทุกองค์เป็นปากพูดแทนไอ้
สิ่งสูงสุดของธรรมชาติ ซึ่งยังไม่รู้อะไรก็ได้ จะเป็นกฎของธรรมชาติหรือพระเป็นเจ้าของอะไรก็ไม่ทราบ ไม่ต้อง
ไม่ต้องไปดูหรอก ไม่ต้องไปรู้เพราะมันไม่อาจจะรู้ มันๆ มันลึกเกินกว่าที่จะมาพูดกันได้ง่ายๆ แต่มันมีอยู่
สิ่งหนึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดเฉียบขาดของธรรมชาติ และพระศาสดาแต่ละองค์ก็พบไอ้สิ่งเหล่านี้แล้วก็เอามา
พูด ฉะนั้นสิ่งเหล่านั้นก็ปรากฏออกมาทางปากของพระศาสดาทุกๆ ศาสดา นี่เราจะต้องเอาปากของพระ
ศาสดานี้ถ่ายทอดมาเป็นปากต่อปาก ปากต่อปากให้รู้ว่าไอ้ความจริงความถูกต้องนั้นเป็นอย่างไร แล้วก็เอา
ปากชนิดนี้มาแก้ปัญหาของมนุษย์เราแทนปากปืน ปากปืนนี้มันอาจจะทำให้ตายเปล่าก็ได้ ไม่ได้รับ
ประโยชน์อะไร ไม่สร้างความเข้าใจอันถูกต้องขึ้นมาได้ แต่ถ้าเป็นปากของพระศาสดา เป็นปากของพระ
ธรรมนี่มัน มันทำให้คนได้รับความรู้ ได้รับความเข้าใจ ได้รับความสว่าง และมันเปลี่ยนจิตใจคนได้ จิตใจคน
มันก็เปลี่ยน จากที่ว่ามีคมาเป็นสว่าง จากที่ว่ามีมันสกปรกแล้วมาเป็นสะอาด จากวุ่นวายเป็นความสงบ โดยใช้
คำเพียง ๓ คำว่า สะอาด สว่าง และสงบ นี่เราจะต้องเข้าใจกันไว้เป็นหลักพื้นฐานว่า สิ่งที่จะแก้ปัญหาอัน
เลวร้ายคือความขัดแย้งในโลกนี้ได้ นั่น ต้องเป็นสัมมาทิฐิที่ได้รับการมอบหมายสั่งสอนมาโดยปากต่อปาก
จากปากของพระศาสดา

ทีนี้เราก็มานึกดูกันต่อไปถึงตัวปัญหาว่า มันกำลังมีไอ้แบ่งกันเป็นพวกในโลกนี้ตามประโยชน์ที่มีอยู่
พวกที่จะได้รับประโยชน์อย่างไรร่วมกัน เขาก็แบ่ง เขาก็จัดเขาเป็นพวกหนึ่ง มันจึงเป็นพวกๆ ไป แต่แล้วก็นำ
หัวที่สุดในข้อที่ว่าทุกคนแหละเขาพูดว่าเขาจะต้องการจัดโลกให้มีสันติภาพ พวกคอมมิวนิสต์เขาก็พูดอย่าง
นั้น ไปดูเถอะ พวกคอมมิวนิสต์เขาก็ว่าเขาจะจัดโลกให้มีสันติภาพ พวกเสรีประชาธิปไตยก็จะจัดโลกให้มี
สันติภาพ ล้วนแต่ใครๆ ก็บูชาว่าไอ้การจัดโลกให้มีสันติภาพนั้นถูกต้อง ทั้งๆ ที่ปากพูดกันอย่างนั้นทุกคน
แหละ ก็ไม่มีสันติภาพมาปรากฏให้เห็นแม้แต่สักเล็กน้อย แม้แต่จะทำยาหยอดตา น้อยขนาดนั้นก็ยังไม่
ได้ ข้อนี้ท่านจะต้องยอมรับนะว่าถึงพวกคอมมิวนิสต์เขาก็ยืนยันว่าจะจัดโลกให้มีสันติภาพ ลัทธิอื่นไม่
อาจจะจัดโลกให้มีสันติภาพ แต่ละพวกๆ ก็จะพูดอย่างนั้นเหมือนกันหมดแหละว่าจะจัดโลกให้มีสันติภาพ
ด้วยหลักลัทธิของตนๆ ก็เป็นอันว่าเราแย่งกันจัดโลกให้มีสันติภาพด้วยวิธีการที่ต่างกัน ประชาชนทุกคนก็
ต้องการสันติภาพ รัฐบาลก็ต้องการสันติภาพ ไอ้ทั้งโลกมันก็ต้องสันติภาพ แต่แล้วทำไมมันจึงไม่เกิด
สันติภาพ เพราะเราแย่งกันจัดโลกด้วยความขัดแย้งกันในการจัดโลกให้มีสันติภาพ ไอ้คำนี้มันเป็นคำสำหรับ
อ้าง สำหรับอวดอ้างว่าฉันจะจัดโลกให้มีสันติภาพ ถ้าไม่อ้างอย่างนี้ไม่มีใครเอาด้วย ดังนั้นทุกฝ่ายจะต้องอ้าง
อ้างขี้ขี้ว่าจะจัดโลกให้มีสันติภาพ แต่แล้วไอ้วิธีที่จะจัดนั้นมันไม่เหมือนกัน ไอ้ความขัดแย้งมันจึงเกิดขึ้นมา
ได้ในการที่จัดโลกให้มีสันติภาพนั่นเอง ชิงกันจัดโลกให้มีสันติภาพด้วยวิธีการของตนๆ มันก็เกิดความ
ขัดแย้งขึ้นมาในการที่จะจัดโลกให้มีสันติภาพ สมมติว่าคอมมิวนิสต์ก็จะเอาอย่างนี้ เสรีประชาธิปไตยจะเอา
อย่างนี้ หรือสังคมนิยมอย่างอื่นแบบอื่นเขาก็จะเอาอย่างนั้น ซึ่งมันไม่ตรงกันเลย จะจัดด้วยอำนาจก็มี จะจัด
ด้วยความรักความเมตตาช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกันก็มี แต่แล้วโลกนี้ก็ยังไม่ ไม่มีสันติภาพ เพราะความมุ่งหมาย
ของผู้จัดนั้นล้วนแต่เพื่อประโยชน์ของตัวเอง มันไม่ได้ทำลายความเห็นแก่ตัว ไม่ได้สลัดตัวเองไปเสีย แล้ว

ก็ทำคนทั้งโลกให้เป็นคนๆเดียวกัน ให้เป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น ถ้าใครมองเห็นอย่างนี้ เรียกว่าเขามีสัมมาทิฐิอย่างยิ่ง คือเขาเห็นว่าทุกคนทุกชีวิตในโลกเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน ไม่ใช่เพียงแต่มนุษย์ทุกคน ต้องยอมรับไปถึงสัตว์เดรัจฉานทุกตัวด้วยว่ามันก็เป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายกับเรา บางทีเราจะต้องนึกเลยไปถึงต้นไม้ว่าต้นไม้มันก็เป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายกับเรา เพราะต้นไม้ทุกต้นมีความรู้สึกไม่ยอมตาย คืบรนต่อสู้อยู่เพื่อความอยู่ทั้งนั้นแหละ นี่ต้นไม้มันก็มีการเกิดแก่เจ็บตาย ก็ต้องจัดไว้ให้มันด้วยว่ามันเป็นเพื่อน ชีวิตทุกชีวิตไม่ว่าชนิดไหนระดับไหนมันก็ล้วนแต่มีปัญหาเหมือนกันหมดแหละ คือมีปัญหาเรื่องเกิดแก่เจ็บตาย ถ้าเรามองเห็นข้อนี้แล้วเราจะรักกัน เมื่อเราไม่เห็นว่าเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันเรามีอาจจะรักกัน ฉะนั้นไปสอนกันเสียใหม่หรือว่าตะโกนกันเสียใหม่ว่าให้มองดูว่าเรามันเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน เดียวนี้เราเข้าใจผิด เห็นแต่ประโยชน์ของตน ก็เกิดการขัดแย้งกันด้วยการแย่งชิงประโยชน์ในโลก แล้วก็อ้างปิด อ้างของบังหน้าว่าจะจัดโลกให้มีสันติภาพ แล้วก็ได้ขัดแย้งกันเพื่อแย่งชิงประโยชน์ตามความปรารถนาของตน ข้อนี้มันน่า น่าสงสาร ก็เหมือนกับว่าไก่ที่เขาใส่ขัง ไก่จะเอาไปฆ่านั้นแหละ ไก่แต่ละตัวมันไม่คิดว่าเดี๋ยวนี้เราเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน มาอยู่ในขังเดียวกันเขาจะเอาไปฆ่า ไก่เหล่านั้นยังตีกันในขังนั้น คูสิมันบักันเท่าไร มันอยู่ในขังเดียวกันเขาจะเอาไปฆ่าด้วยกันมันยังตีกัน มันยังไม่รู้สึกว่ามันเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน ควรจะช่วยกันทำลายขังนั้นเสียให้แตกกระจายแล้วเราจะรอดไป มนุษย์อยู่ในขังแห่งความโง่หลง ไม่มองเห็นว่าเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันเหมือนไก่แหละ ดังนั้นเราจึงรวบรวม่าพินกันไม่มีที่สิ้นสุด จนกว่าเราจะมีสัมมาทิฐิในเรื่องนี้ ชี้แจงซึ่งกันและกันให้มองเห็นว่าเราจะต้องแก้ปัญหาด้วยความรักด้วยความเมตตา ว่าเรามีปัญหาตกอยู่ในความทุกข์ เป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตาย มีปัญหาเดียวกัน มีหัวอกเดียวกัน มีหน้าที่อย่างเดียวกันที่จะช่วยให้ออกจากความทุกข์ เดียวนี้เกิดใช้กลอุบายทั้งนั้นแหละที่จะเอาเปรียบผู้อื่น แล้วก็มาใช้คำว่าจัดโลกให้มีสันติภาพ ที่ใครมีไอ้โฆษณาชวนเชื่อดีก็ได้พรรคพวกไปตามนั้น แล้วเมื่อไรโลกจะมีสันติภาพ ขอให้ลองคิดดู ถ้าพูดตามหลักของธรรมะ มันก็จะต้องดูให้เห็นว่ามันอันอื่น มันอย่างอื่น มันไม่ใช่อย่างนั้นที่จะทำให้โลกให้มีสันติภาพ ถ้าถือตามหลักของธรรมะมันต้องอย่างอื่น เดียวขอโอกาสพูดคำว่าธรรมะสักคำ ธรรมะ ธรรมะนี้เราไม่เข้าใจความหมายอย่างครบถ้วน มักจะเข้าใจแต่ว่าธรรมะคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วก็ไม่สนใจเลยว่าพระพุทธเจ้าสอนว่าอย่างไร แล้วบางทีครูก็ไม่อธิบายว่าพระเจ้าสอนอย่างไร บอกแต่ว่าธรรมะคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

ธรรมะ ธรรมะนี้ถ้าเอาความหมายหมดสิ้นแล้วมันก็หมายถึงตัวธรรมชาติทั้งหลาย ทั้งคน ทั้งสัตว์ ทั้งที่มีชีวิตไม่มีชีวิตอะไร สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาตินี้เขาเรียกว่าธรรมชาตินั้นแหละ นั่นแหละอันนั้นในภาษาบาลีเขาเรียกว่าธรรม ธรรมะเหมือนกัน ธรรมะคือตัวธรรมชาติทั้งหมด แล้วความหมายที่ ๒ ธรรมะคือกฎของธรรมชาติที่มีอยู่ในธรรมชาติ มันมีกฎตายตัวอยู่ในสิ่งที่เป็นธรรมชาติว่าสิ่งนี้ต้องเป็นอย่างนี้ เมื่อมีสิ่งนี้เป็นปัจจัยสิ่งนี้จะเกิดขึ้น เมื่อมีสิ่งนี้เป็นปัจจัยสิ่งนี้จะเกิดขึ้น อย่างนี้เฉียบขาดที่สุด เดียวก็มีอาหารกินมันก็ไม่ตายแหละเพราะมีอาหารกิน ไม่มีอาหารกินมัน ก็ตาย เพราะสิ่งนี้เป็นปัจจัยสิ่งนี้จึงเกิดขึ้นอย่างนี้ทั้งนั้น กว่าที่ไอ้โลกนี้มันจะมีอะไรอย่างที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้มันก็มีกฎอันนี้ กฎของธรรมชาตินี้ทำให้เป็น เราเชื่อได้ว่า

ที ทีแรกนั้นโลกเป็นดวงไฟ แล้วเย็นลงเป็นก้อนหินเกลี้ยงๆ ไม่มีอะไร จนกระทั่งมันเกิดน้ำเกิดอะไรขึ้นมา จนเป็นโลกอย่างปัจจุบันนี้มันมาตามกฎของธรรมชาติ ซึ่งในพุทธศาสนาเรียกว่ากฎของอิทัปปัจจยตา เรามี กฎของธรรมชาติควบคุมเราอยู่ เนื้อหนังทั้งตัวของเรานี้ก็เป็นธรรมชาติ เพราะก็มีมันมีกฎของธรรมชาติ ควบคุมเราอยู่ตลอดทั้งเนื้อทั้งตัว ฉะนั้นร่างกายของเราก็ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ เราก็คนอื่นๆ รวมกัน แล้วก็ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ไอ้คนทั้งโลกก็ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ถ้าผิด ทำผิดก็ได้ผล ร้าย ถ้าทำไม่ผิดก็ได้ผลดี นี่ธรรมะคือกฎของธรรมชาติ

ทีนี้ต่อไปก็ ธรรมะคือหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ ให้ถูกต้อง แล้วเราจะรอดชีวิต แล้วเราจะเดินก้าวหน้าสูงขึ้นไป ในเมืองไทยสอนกันว่าธรรมะคือคำสั่งสอน ของพระพุทธเจ้าแล้วไม่รู้อะไร ในอินเดีย ปทานุกรมของเขาระบุว่าหน้าที่ ธรรมะแปลว่าหน้าที่ที่ สิ่งที่มีชีวิตมันจะต้องทำ ไอ้สิ่งที่มีชีวิตจะต้องทำนั้นเรียกว่าหน้าที่ หน้าที่ของมันก็คือให้มันรอดชีวิตอยู่ได้ และให้มันเจริญยิ่งขึ้นไป ดังนั้นคำว่าธรรมะคือสิ่งที่ทำให้รอดอยู่ได้และให้เจริญยิ่งขึ้นไปนี่คือธรรมะ เรียกสั้นๆ ว่าหน้าที่ ธรรมะคือหน้าที่ ทีนี้ความหมายสำคัญที่สุดของคำนี้ก็คือน้ำที่นั่นเอง ความหมาย สุดท้ายก็ว่า ธรรมะคือผลที่เกิดมาจากหน้าที่ นี่คือผลต่างๆ ผลิตผลทางวัตถุ ผลิตผลทางจิตใจอะไรที่มัน เกิดขึ้นนี้เรียกว่า ผลบ ผลของการทำหน้าที่ ก็เรียกว่าธรรมะด้วยเหมือนกัน จึงเป็นว่าธรรมะมันครอบงำทุก สิ่ง แต่ว่าไอ้ที่สำคัญที่สุดคือความหมายที่ ๓ ที่เรียกว่าหน้าที่

ทีนี้ขอให้เรารู้จักธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่ที่มนุษย์จะต้องช่วยให้รอดชีวิตอยู่ และให้ก้าวหน้า ยิ่งๆขึ้นไป ถ้าโลกนี้มีธรรมะจริง โลกนี้มันก็จะรอดอยู่ได้ แล้วก็เจริญไปในทางถูกต้องยิ่งขึ้นไป เดียวนี้โลก กำลังจะวินาศแล้วเพราะไม่เดินตามทางของธรรมะ คือเดินตามทางของไอ้กิเลสความเห็นผิด เพราะอำนาจ กิเลสมันกำลังจะวินาศมันจึงเกิดความขัดแย้ง หรือสิ่งที่เรียกว่า อุบัททว เต็มไปทั้งโลก ฉะนั้นโลกจะมี สันติภาพได้ก็ต้องด้วยเหตุที่มีธรรมะ ไม่ใช่ที่ว่าจะมาใช้อำนาจเงิน อำนาจอาวุธ อำนาจอะไรมาห้าหน้ากันให้ แหกกลาญไปแล้วฝ่ายหนึ่งแพ้ แล้วก็ครองโลก แล้วก็จะมีสันติภาพอย่างนี้เป็นไปไม่ได้ มันต้องมีปัญหา อย่างอื่นเกิดขึ้นมาแทนทันที ดังนั้นโลกจะมีสันติภาพได้ก็เพราะเหตุที่ว่ามีธรรมะอย่างที่ว่ามาแล้ว คือรู้เรื่อง ธรรมชาติ รู้เรื่องกฎของธรรมชาติ รู้เรื่องหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ รู้เรื่องผลที่มันจะเกิดขึ้นมาจากหน้าที่ อย่างนี้เรียกว่ารู้ธรรมะ แล้วใช้ธรรมะเหล่านั้นให้ถูกต้อง ไอ้โลกนี้จะมีสันติภาพ เท่าที่จะมาช่วยโลกได้นี้ไม่ ต้องทั้งหมดหรอก เอามาแต่ส่วนที่เรียกว่าศีลธรรมก็พอ คำว่าศีลธรรมนี่คือสร้างความปกติ ศีลแปลว่าปกติ อะไรที่มันทำให้เกิดความปกติทั้งหมดนั้นจะเรียกว่าศีลธรรม ปกติในบ้าน บ้าน ในส่วนบุคคลปกติสบายดี ปกติในครอบครัวก็ครอบครัวนั้นก็ดี ปกติในบ้านเมือง บ้านเมืองก็ดี ปกติในโลก โลกนี้ก็ดี มันอยู่ที่ปกติ ถ้า ไม่ปกติก็คือวุ่นวายและเดือดร้อน ฉะนั้นเราจะมีธรรมะกันในลักษณะนี้คือรู้จักหน้าที่ที่จะทำให้เกิดความ ปกติ ไอ้ร่างกายนี้รู้เรื่องที่ทำให้เกิดปกติ มันก็ปกติแหละ ไม่เจ็บไม่ไข้ ไม่เดือดร้อน ไม่ทำผิดอะไร บ้านเมือง ก็เหมือนกัน โลกนี้ก็เหมือนกัน มันปกติมันก็ไม่มียุทธการใดๆ แลละ มันก็มีสันติภาพ เพราะว่าโดย ธรรมชาติแต่ถ้าอย่ามีอะไรเข้าไปแทรกแซงมันสงบของมันเองตามธรรมชาติ เหมือนกับน้ำในทะเลนั้น ถ้า

ปล่อยตามธรรมชาติมันสงบเงียบเรียบเหมือนแผ่นกระจกแหละแต่ถ้ามันมีพายุมามันก็คลื่น คลื่นใหญ่โตเท่าภูเขาก็ได้ นี่ไม่ใช่ของเก่า ของใหม่เพิ่งเกิดเมื่อมีอะไรเข้าไปแทรกแซง ถ้าไม่มีอะไรมาแทรกแซงมันก็สงบอยู่ตามธรรมชาติ ดังนั้นท่านจึงถือเป็นหลักทั่วไปว่า โดยปกติแล้วความสงบเป็นพื้นฐานของสิ่งทั่วไป ต่อเมื่อทำผิดมันจึงเกิดไม่ปกติหรือรบกวนายเป็นทุกข์ขึ้นมา ฉะนั้นถ้าเราอย่าทำผิดในข้อนี้สิ อย่าสร้างพายุขึ้นมา ทะเลก็ไม่เป็นบ้า อย่าสร้างกิเลสขึ้นมาให้คนนี่มันก็ไม่เป็นบ้า โดยจิตใจมันจะสงบ สะอาด จะสว่าง จะสงบ นี่คือศีลธรรม แล้วโลกนี่จะมีสันติภาพได้เพราะมีศีลธรรมที่ถ่ายทอดมาทางปากของพระศาสดาถึงปากของเรา อย่างที่อาตมาบอกแล้วว่าสันติภาพจะมีได้ก็เพราะปากคนไม่ใช่เพราะปากปิ่น เพราะว่าปากปิ่นมันบอกอย่างนั้นไม่ได้นี่ แต่ปากคนมันบอกได้ว่านี่เป็นอย่างนี้ นี่เป็นอย่างนี้ นี่เป็นอย่างนี้ แล้วปฏิบัติให้ถูกต้องตามนั้นนั่นแหละคือความมีศีลธรรม แล้วโลกนี่มันก็จะสันติภาพ ถ้าไม่มีศีลธรรมมันก็ผิดหมดแหละ นี่ช่วยสังเกตดูให้ดีเถอะ ถ้าไม่มีศีลธรรมประจำคนแล้วทุกอย่างจะผิดหมด ระบบเศรษฐกิจก็จะไม่ ไม่ช่วยอะไรได้ จะสร้างไอ้ปัญหา ถ้าไม่มีศีลธรรมไอ้เศรษฐกิจนั้นจะสร้างปัญหาเลวร้าย เพราะมันเห็นแก่ตัวนี้ เศรษฐกิจเมื่อไม่มีธรรมะควบคุมมันก็เป็นเครื่องมือสำหรับเห็นแก่ตัว เป็นเครื่องมือสำหรับเอาเปรียบผู้อื่น ฉะนั้นจะแก้ปัญหาคด้วยเศรษฐกิจที่ไม่มีศีลธรรมนั้นไม่มีทาง พวกกันนักหนาว่าจะแก้ปัญหาคเศรษฐกิจด้วยเศรษฐกิจนี้มันหลับตาพูด เรามันต้องแก้ปัญหาคเศรษฐกิจด้วยเศรษฐกิจที่มีศีลธรรมโน่น เศรษฐกิจเท่าๆอาตมาเถอะ เอน้ำโคลนมาล้างโคลน ล้างเท่าไรมันก็ไม่เกลี้ยงหรอก แต่ถ้าเอาน้ำสะอาดมาล้างมันก็เกลี้ยงสิ ต้องมีเศรษฐกิจที่มีระบบศีลธรรมมาแก้ปัญหาคเศรษฐกิจ แล้วเราก็จะไม่ทะเลาะกันด้วยเรื่องเศรษฐกิจ ไม่ต้องเกิดลัทธิที่เนื่องมาจากเศรษฐกิจมันไม่ตรงกัน เรื่องการเมืองก็เหมือนกันแหละ มัน มันเนื่องถึงกันแหละ ถ้าการเมืองไม่มีศีลธรรมมันก็คือการทะเลาะกันอย่างเลวร้ายที่สุดของมนุษย์ คำว่าการเมืองนี้มันจะจัดสันติภาพโดยไม่ต้องใช้อำนาจ บทนิยามของคำว่าการเมืองนี่คือจัดมนุษย์ให้อยู่กันเป็นสุขโดยไม่ต้องใช้อำนาจ ถ้าต้องใช้อำนาจอาวุธแล้วก็ไม่ใช่การเมือง มันผิดอุดมคติ เดียวนี้มัน การเมืองมันตามกันอาวุธ ตามกันศาสตราอาวุธ มัน มันก็ผิดหมด ถ้าการเมืองนำการใช้อาวุธ อย่าใช้อาวุธให้มันผิด มันก็ไม่เกิดปัญหาอะไร นี่เราเรียกว่าไอ้การเมืองที่มีศีลธรรม ฉะนั้นการเมืองที่ไม่มีศีลธรรมก็คือสิ่งเลวร้ายที่สุด จะสร้างความขัดแย้งทุกๆ กระเปาะนิ้วเลย ความขัดแย้งเป็น *อุปัทว* อย่างที่กล่าวมาแล้ว เดียวนี้ในโลกมีแต่การเมืองที่สร้างความขัดแย้ง ไม่มีไอ้การเมืองที่ว่าจะทำให้เกิดความประนีประนอม รักใคร่ผู้อื่น เพราะว่าการศึกษามันก็ไม่ถูกต้อง มันสอนการเมืองกันในลักษณะที่ไม่ถูกต้อง มันสร้างการศึกษาชนิดที่ไม่ถูกต้อง มัน มันสร้างคนมาสำหรับจะทะเลาะกันนะ เดียวนี้การศึกษาในโลกมันไม่ได้สร้างมนุษย์ชนิดที่ว่าจะมาเป็นมิตรเป็นสหายกัน มันสร้างมาเป็นคู่แข่งกันกัน ก็เลยขัดแย้งกันตลอดไปนี่ *อุปัทว* มันก็เกิดมี การศึกษาสมัยนี้มันสร้างขึ้นมาแต่สุนัขปากร้าย สุนัขจิ้งห่า สุนัขจิ้งห่า สุนัขปากร้าย ไม่สร้างสุนัขเลียแผลให้ผู้อื่นเลย มีแต่สุนัขปากร้ายกัดแท่ง ไม่มีสุนัขที่จะเลียแผลให้ ให้คนเจ็บเลย นี่การศึกษาปัจจุบันมันเป็นอย่างนี้ แล้วผลมันก็มาเกิดแก่พวกเรา เกิดแก่พวกเรา จะทำอย่างไรได้เพราะมันทำมาผิด มันเนื่องกันอยู่การศึกษา มันไม่สร้างนักเศรษฐกิจที่ถูกต้องคือมีศีลธรรม มันไม่สร้างนักการเมืองที่ถูกต้องคือมีศีลธรรม แล้วดูไปอีกทีว่ามัน ไม่สร้างนักปกครองที่มีศีลธรรม นักปกครองก็ยังมีตัวกูของกู ประโยชน์แก่ตัวกูของกูมากกว่าที่จะเป็นประโยชน์ของบ้านเมือง หรือของ

มนุษย์เป็นส่วนรวม นักเศรษฐกิจมันก็เพื่อตัวกู นักการเมืองมันก็เพื่อตัวกู อย่างดีมันก็เพื่อพรรคของกู ไม่เห็น นักการเมืองไหนมันเพื่อประเทศชาติ มันเพื่อตัวกูและเพื่อพรรคของกูทั้งนั้นแหละ ไปئنักปกครองที่จัดบ้าน จัดเมืองก็อย่างเดียวกันอีกแหละ มันกลายเป็นอาชีพไปเสีย การปกครองมันกลายเป็นอาชีพชนิดหนึ่งไปเสีย ไม่กลายเป็นปวงชนียบุคคล ไม่กลายเป็นหน้าที่ของปวงชนียบุคคลที่มีอยู่ในโลก เพื่อทำโลกให้สงบสุข แล้ว ตนเองเป็นปวงชนียบุคคล กลายเป็นอาชีพชนิดหนึ่งไปเสีย ทำงานเพื่อเงินเดือน แล้วก็เพื่อตัวเองเท่านั้น มองเห็นอยู่แต่เท่านั้น ก็เรียกว่าการปกครองที่ไม่มีศีลธรรม การปกครองที่มีประโยชน์ของผู้ปกครองเป็น ใหญ่อย่างนี้มันก็เป็นไปไม่ได้ มันก็ไม่ประชาธิปไตยเพราะมันเอาประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ด้วยกันทุกคน

ประชาธิปไตยนั่นคือประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ เขาพูดกันว่าประชาธิปไตยนั่นคือประชาชน เป็นใหญ่ อาตมาว่าไม่เห็นด้วย แล้วจะบ้าด้วยซ้ำไป ประชาชนเป็นใหญ่มันเป็นไม่ได้หรอก มันจะประชาชน เป็นใหญ่อย่างไรได้เพราะว่าแต่ละคนยังมีกิเลส มันต้องเอาคนที่ไม่มีกิเลสมาจัดให้ประโยชน์ของประชาชน เป็นใหญ่ และนั่นแหละคือประชาธิปไตย ใครจัดก็ได้ ให้ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่นั่นแหละคือ ประชาธิปไตย ไอ้ที่ให้ประชาชนเป็นใหญ่นั่นมันทำไม่ได้หรอก พูดแต่ปากทั้งนั้นแหละ เพราะว่าคนมันยัง เต็มไปด้วยตัวกูของกู เห็นแก่ประโยชน์ของกูอยู่ด้วยกันทั้งนั้น ฉะนั้นเรามีประชาธิปไตยที่เราหลับตาพูดให้ ประชาชนเป็นใหญ่ มันใครก็ได้แต่ขอให้ประโยชน์ของประชาชนทุกคนเป็นใหญ่ ให้มีใครมาช่วยจัดช่วยทำ ให้ประโยชน์ของประชาชนทุกคนเป็นใหญ่ ร่วมกันแล้วเราก็ไม่ต้องทะเลาะวิวาทกัน ถ้าจะให้โลกนี้เป็นโลก ประชาธิปไตย ก็ต้องมีใครมาช่วยจัดให้ประชาชนของคนทั้งโลกมันเป็นใหญ่เหนือสิ่งใดหมด แล้วเราก็ไม่มี เรื่องที่จะต้องทะเลาะวิวาทกันหรือขัดแย้งกัน นี่ไม่มีศีลธรรมแล้ว ไม่มีทางที่จะมีสันติภาพ เศรษฐกิจก็เป็น เศรษฐกิจสำหรับคดโกงเอาเปรียบ การเมืองก็เป็นเครื่องมือสำหรับหลอกลวงกัน การปกครองก็เป็นเพื่อ ประโยชน์ของผู้ปกครอง มันก็ไม่มีทางไหนที่มันจะเกิดสันติภาพขึ้นมาได้ ถ้ามีศีลธรรม ถ้ามีศีลธรรม ถ้ามี ศาสนา ถ้ามีธรรมะ มันรักผู้อื่น นักเศรษฐกิจมันก็ทำให้ประโยชน์เกิดขึ้นแก่เพื่อนมนุษย์ นักการเมืองมันก็ทำ เพื่อประโยชน์เพื่อนมนุษย์ นักปกครองก็ปกครองเพื่อประโยชน์เพื่อนมนุษย์ ไม่มีใครทำเพื่อตัวกูหรือพรรค พวกของกู แต่ทำประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์นั่นแหละความหมายของศีลธรรมหรือคุณค่าของศีลธรรมเลยไม่มี ปัญหาใดๆ เศรษฐกิจก็ไม่มีปัญหาถ้ามันมีศีลธรรม การเมืองมันก็ไม่เกิดปัญหาถ้ามันมีศีลธรรม การปกครอง มันก็มี ไม่มีปัญหาถ้ามีศีลธรรม ถ้าว่ามีการจัดโลกให้มีศีลธรรมมันก็หมดปัญหา อยากจะให้ล้มลงให้ลึกลงไป ว่าการจัดโลกให้มีศีลธรรมนั่นแหละจะไม่มี การขัดแย้ง ถ้าเราจะจัดโลกให้เป็นประโยชน์แก่เรา แก่พวกเรา โดยเฉพาะมันจะเกิดการขัดแย้งอย่างที่กำลังเป็นอยู่ แต่ถ้าจะช่วยกันจัดโลกให้มีศีลธรรมแล้วมันจะไม่มี การขัดแย้งหรือกบฏในการจัด แต่ครั้งจัดเสร็จแล้วยังไม่มีการขัดแย้งเลย นี่ความจริงที่สุดมันมีอยู่อย่างนี้ ขอให้ มองเห็นอันนี้ว่าต้องช่วยกันจัดโลกให้มีศีลธรรม เรามีศีลธรรมให้เพื่อนมนุษย์เห็น เพื่อนมนุษย์ก็มีศีลธรรม ให้คนอื่นเห็น จนมีศีลธรรมกันทุกคน แล้วใครละมันจะมาใครได้หรือจะขโมยของใครได้ จะล่วงกามใคร ได้ จะโกหกหลอกลวงใครได้ ไม่ทำอะไรให้ใครระคายเคืองแม้แต่เล็กน้อย นี่ว่าจัดโลกให้มีศีลธรรม แต่จัด โลกด้วยความคิดเห็นส่วนตัวของแต่ละพรรคแต่ละพวกนั่นมันต้องขัดแย้งแน่นอน แล้วมารวมกันเป็นมนุษย์

คนเดียว คำว่าทั้งโลกเป็นมนุษย์คนเดียวนั้นมีคำกล่าวอยู่ในคัมภีร์ของมุสลิม ในคัมภีร์กูรออันมันมีคำพูดว่า คนทั้งโลกเป็นมนุษย์คนเดียว นี่ก็แสดงว่าแม้ศาสนาอิสลามที่เขา ที่เรามักจะมองเขาในแง่ร้ายเขาก็มีหลัก อย่างนี้เหมือนกันแหละ รักผู้อื่นราวกับทั้งโลกเป็นคนๆเดียว แต่ว่าสมาชิกของเขาไม่ปฏิบัติอย่างนั้นมันอีก เรื่องหนึ่ง แต่หลักหลักที่ดีที่สุดแล้วที่ให้มองว่าทุกคนในโลกเป็นมนุษย์คนเดียว มันก็หมดปัญหาแหละ มันจะ ชัดแย้งกับใครถ้ามันมีคนเดียว แล้วมันก็รักคนเดียวอยู่เต็มที่แล้วมันก็ไม่มีความขัดแย้งกับใคร

นี่มองให้ดีเถิดว่าศาสนานั้นจะช่วยได้ หรือคำว่าธรรมะนี่ก็คือศาสนา ศีลธรรมก็คือศาสนา ศาสนาก็ คือธรรมะ ธรรมะก็คือศีลธรรม เราใช้แทนกันได้คือสิ่งที่จะทำให้เกิดความปกติคือความไม่เห็นแก่ตัว ถ้า ศาสนามาและถือกันจริงใจความเห็นแก่ตัวก็ไม่เหลืออยู่ในโลกนี้ ศาสนามีแต่ทำให้คนรักกัน แม้ว่าบางศาสนา จะมีพระเจ้านะ พระเจ้าก็สอนให้คนรักกัน พระเจ้าก็บังคับให้คนรักกัน ใครไม่รักกันพระเจ้าจะลงโทษนะ เดียวนี้เราไม่มีพระเจ้า เอ้า, เราก็รัก รักเอาด้วยความคิดของเรา รักด้วยสติปัญญา มองเห็นอยู่ว่าเราต้องรักกัน มิเช่นนั้นจะมีอะไรมาทำให้เราตาย สลายหรือวินาศถ้าเราไม่รักกัน ถ้าว่าจะช่วยให้เกิดสันติภาพแล้วมันก็ต้อง ช่วยกันทำให้รักกัน คอมมิวนิสต์จะกล่าวได้ใหม่ว่าคอมมิวนิสต์จะมาช่วยกันทำให้คนมีศาสนา ใคร ใครพูด ได้หรือใครมองเห็น หรือว่าคอมมิวนิสต์ไหนก็ยืนยันว่าคอมมิวนิสต์นี้จะมาช่วยทำให้คนมีศาสนา เอ้า, ดี ที่สุดแหละถ้าคอมมิวนิสต์จะมาช่วยทำให้คนมีศาสนา แต่กลัวว่าศาสนานั้นจะไม่เป็นที่รู้จักแก่คอมมิวนิสต์ นั้น ไอ้คาร์ลมาร์กซ์ใส่ร้ายศาสนามากที่สุดแหละ ที่กล่าวว่าศาสนาเป็นยาเสพติด เขาไม่รู้พุทธศาสนาเลย ไอ้ คาร์ลมาร์กซ์นี่ไม่รู้พุทธศาสนาเลย แต่รู้ศาสนาตามแบบของเขา ซึ่งมันมีลักษณะยาเสพติดได้จริงเหมือนกัน ให้เชื่ออย่างมงงาย ไอ้คาร์ลมาร์กซ์ไม่รู้จักพุทธศาสนา เมื่อเราอ่านดูแล้วในลัทธิทั้งหลายของเขาแสดงว่าเขา ไม่รู้พุทธศาสนา เพราะว่าในยุคของคาร์ลมาร์กซ์นั้นพุทธศาสนายังไม่ได้เข้าไปในยุโรป หรือถ้าเข้าไปก็อย่าง เป็นพุทธศาสนาที่ไม่ถูกต้อง พุทธศาสนาผิดๆถูกๆ ไม่ใช่พุทธศาสนาที่สอนให้ทำลายความเห็นแก่ตน ดังนั้น เขาจึงเหมาว่าศาสนาทั้งหมดเป็นยาเสพติด มันผิด ผิดตรงกันข้ามว่าพุทธศาสนานี้มันเป็นเครื่องกำจัดยาเสพติด ถ้าศาสนาไหนจะเป็นยาเสพติดก็ตามใจ เราไม่เป็นนะ พุทธศาสนาจะเป็นเครื่องกำจัดยาเสพติดเสมอไป เมื่อคาร์ลมาร์กซ์สอนลัทธินี้ มันไม่รู้จักศาสนา แล้วไปพูดชนิดที่ว่าดูหรือลบล้างศาสนาว่าเป็นยาเสพติด คอมมิวนิสต์จะมาช่วยจัดให้คนมีศาสนาได้อย่างไร คอมมิวนิสต์จะมาช่วยให้โลกมีศาสนาได้อย่างไรในเมื่อ เขาก็ไม่รู้จักว่าศาสนาคืออะไร ฉะนั้นศาสนานี้จะต้องเป็นที่เข้าใจกันอย่างถูกต้องเสียก่อนจะช่วยโลกให้มี สันติภาพ แล้วช่วยบอกสหายคอมมิวนิสต์ของเราทุกคนว่าพุทธศาสนาไม่ได้เป็นยาเสพติด เอ้า, มา มาพิสูจน์ กันเมื่อใดก็ได้ว่าพุทธศาสนาไม่ได้เป็นยาเสพติด ขอให้เขาสนใจบ้าง ถ้าเขาสนใจพุทธศาสนาแล้วเขาก็จะ เปลี่ยนความคิดได้ว่าเราจะต้องอาศัยหลักธรรมะในศาสนามาช่วยในการแก้ปัญหา ไม่ต้องแก้ด้วยปืน ไม่ต้อง แก้ด้วยเศรษฐกิจที่สนับสนุนปืน ไม่ต้องแก้ด้วยการเมืองที่ตามหลังปืน ไม่ต้องอะไรๆที่มันเป็นเรื่องตามหลัง อารูธ ตามหลังปืน นี่ช่วยกันพูดเรื่องนี้ให้มากเถอะว่ามันไม่มีทางอื่นหรอกที่ว่ามนุษย์ในโลกจะมีสันติภาพ ได้มันมันนอกจากธรรมะอย่างเดียว เพราะว่าธรรมะนี้เป็นสัมมาทิฐิ คำแรกที่อาตมาพูดนะว่าเราจะต้องแก้ ความขัดแย้งด้วยสัมมาทิฐิ ศาสนาเป็นสัมมาทิฐิ เพราะว่าสอนถูกต้องจริงตามกฎของธรรมชาติ กฎของ

ธรรมชาติอันเฉียบขาดนั้นพระศาสดารู้แล้วนำมาสอน ฉะนั้นจึงเรียกว่าสัมมาทิฐิคือคำสอนที่ถูกต้อง เพราะอย่างนี้จะเป็นอย่างนี้ เพราะอย่างนี้จะเป็นอย่างนี้ เพราะอย่างนี้จะเป็นอย่างนี้ เพราะอย่างนี้จะเป็นอย่างนี้ อย่างนี้เรียกว่าหัวใจพุทธศาสนา เป็นวิทยาศาสตร์อย่างหนึ่งที่นักวิทยาศาสตร์ไม่อาจจะค้าน ถ้าสอนกันอย่างอื่นเช่นมีพระเจ้าเป็นต้นนั้นนักวิทยาศาสตร์ก็ยังไม่ค้านนะ แต่พอออกพุทธศาสนาว่ามีกฎที่ปบัจจตามธรรมชาติว่าเพราะอย่างนี้มีอย่างนี้จึงมี อย่างนี้จึงมี นี่มันก็คือกฎวิทยาศาสตร์แหละ กฎเคมีก็ได้กฎฟิสิกส์ก็ได้ อะไรก็ได้ มันเป็นอย่างนี้ ถ้ามองเห็นอย่างนี้แล้วมันก็จะเชื่อหรือเข้าใจในการที่จะเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ สัมมาทิฐิแก้ปัญหาได้ทุกปัญหา ก็เพราะว่ามันเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาตินั่นเอง ทางการเมืองก็ใช้ได้ ทางการเศรษฐกิจก็ใช้ได้ ทางการปกครองก็ใช้ได้ สำหรับสิ่งที่เรียกว่าสัมมาทิฐิ ความคิด ความเห็น ความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจที่มันถูกต้องมันเอามาใช้แก้ปัญหาได้หมด แล้วที่ว่ามันจะมีอะไรปลีกย่อยออกมาเพราะว่ามันจะแก้ปัญหากระทั่งทำให้ทุกคนรักที่จะทำงาน

เดี๋ยวนี้ปัญหาที่รบกวนอยู่มากที่สุดในการปกครองอะไรก็ดี เพราะว่าแต่ละคนๆ โดยมากไม่ยอมทำงาน เพราะมันเหนื่อย ไม่อยากทำงานแต่อยากได้เงินมากมายซื้อเหยื่อให้กิเลส แต่ไม่อยากทำงาน นั่นแหละมีจิตทิฐิอย่างยิ่งแหละ ปัญหาเกิดขึ้นมาเต็มบ้านเต็มเมืองเพราะมีจิตทิฐิที่คนไม่ยอมทำงาน เพราะไม่รู้ว่าจะงานนั้นคืออะไร เพราะเขาไม่มีสัมมาทิฐิ ถ้าเขามีสัมมาทิฐิ มีความเข้าใจถูกต้อง เขาจะรู้ว่างานนั้นแหละคือสิ่งประเสริฐที่สุดของมนุษย์เลย คำว่างานนี้แปลว่าหน้าที่ของสิ่งที่มีชีวิตก็คือธรรมะ เมื่อสักครู่นี้แล้วความหมายที่ ๓ ของคำว่าธรรมะนั้นคือหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ นี่การทำงานนั้นคือหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ ใครไปทำเข้าคนนั้นก็ปฏิบัติธรรมะ หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติคือหน้าที่ให้มันรอดชีวิตอยู่ และหน้าที่ให้มันสูงขึ้นไปจนสูงสุดนี้คือหน้าที่ เดียวนี้เขากำลังเป็นคนแจวเรือจ้างอยู่ก็ได้ กวาดถนนอยู่ก็ได้ ถีบสามล้ออยู่ก็ได้ เมื่อเขาทำหน้าที่ด้วยความรู้สึกต่อหน้าที่แล้วละก็มันแหละเขาปฏิบัติธรรมะ เขาว่าเขามีสิ่งที่ดีคือธรรมะ แล้วเขาก็พอใจว่ามันเป็นสิ่งที่ดี เป็นเกียรติของมนุษย์ เป็นความหมายทั้งหมดของความเป็นมนุษย์ แล้วเขาก็ทำงานสนุก มันถ้ามันนึกได้อย่างนี้มันแจวเรือจ้างก็สนุก ถีบสามล้อก็สนุก ล้างท่อถนนก็สนุก กวาดถนนก็สนุก เดียวนี้ไม่มีใครคิดอย่างนี้มันคิดว่ามันเหนื่อยและมันน่าละอาย เป็นงานต่ำช้า ภูเขาไม่ทำไปขโมยคิดว่า ทำงานไม่สนุกไปขโมยคิดว่า มันเกิดความคิดเสียอย่างนี้ แต่ถ้าว่ามันมีความเข้าใจถูกต้องว่าธรรมะคือหน้าที่ หรือเกียรติยศของมนุษย์ทั้งหมดอยู่ที่นั่นมันก็ทำงานสนุก ทุกคนมันก็ทำงานสนุก ทำงานสนุกกันทุกคนในโลก ปัญหาเรื่องคนว่างงานก็ไม่มี เพราะอย่างนี้มันก็ทำงานได้ทั้งนั้นแหละ เพราะว่าที่คนมันยังมี เดียวนี้ข้างบ้านข้างเรือนแต่ๆมันยังไม่ทำนี่ บ้านเรือนสกปรกรกรุงรัง อาตมาเคยพูดว่าเรามีบ้าน บริเวณบ้านประมาณไรหนึ่ง ถ้าเราทำรั้วรอบ แล้วที่รั้วนั้นเป็นพืชกินได้ทั้งนั้นเลย เช่นถั่วพูหรือตำลึงทั้งรั้วนั้นมันกินได้ และที่โคนรั้วมันมีพืชขายได้ เช่นตะไคร้เป็นต้น รอบบ้านรอบรั้วดินรั้วนะ แล้วถัดเข้ามายังมีภูเขา ภูเขาในคูนนั้นมีปลามีผักมีหญ้ามีอะไรที่กินได้ แล้วบนลานบ้านนั้นมันมีเป็ด มีไก่ มีหมู มีผักพืช ผลไม้อะไรที่มันมีประโยชน์ทั้งบ้านนะ มันก็มีการให้ทำทั้งกลางวันและกลางคืนแหละ เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู บำรุงสวนครัวได้ทั้งวันทั้งคืน ทำไมจะไม่มีการทำ แต่เดี๋ยวนี้ไปดูเถอะบ้านหญ้ารกถึงหัวบันได

ทั้งนั้นแหละ หรือว่ามันไม่มีที่ดิน มันก็ยังมียางอื่นที่มานั่งทำได้ แต่มันว่ามันเหนื่อย ไม่ทันใจ ได้เงินน้อย ไปขโมยดีกว่า แล้วก็ไปขโมย นี่เพราะว่ามันไม่รู้ว่าจะไ้การงานนั้นคืออะไร เพราะมันเป็นมิจาตัญญู ถ้ามันเป็นสัมมาทิฏฐิมันก็สนุกในการทำงาน นี่ขอให้ช่วยกันเถอะนักปกครองก็ดี นักเศรษฐกิจก็ดี ให้เขาได้ช่วยไปบอกเพื่อนฝูงกันว่าไ้การงานนั้นคือสิ่งสูงสุดของมนุษย์ เป็นเกียรติยศสูงสุดของมนุษย์คือเป็นธรรมะ ให้เราบูชาธรรมะคือการงาน แล้วสนุกเมื่อทำการงาน แล้วก็พอใจในการที่ได้ทำการงาน มันก็เป็นสุขเพราะความพอใจ ถ้ามีความพอใจแล้วเป็นสุขทั้งนั้น พอใจแล้วก็สุขแล้ว พอใจโง่ก็สุขโง่ พอใจดีถูกต้องก็เป็นสุขที่ดีที่ถูกต้อง ไ้ความสุขมันจะเกิดมาจากความพอใจ เดียวนี้เราพอใจในสิ่งที่ถูกต้องแล้วคือธรรมะ คือสิ่งที่จะช่วยได้ ดังนั้นเราก็ทำงานสนุกและเป็นสุขเมื่อกำลังทำการงานนั่นเอง

นี่ขอฝากท่านทั้งหลายทุกคนในฐานะที่ว่าไม่ต้องเป็นข้าราชการ ไม่ต้องเป็นอะไรก็ได้ คือเป็นมนุษย์คนหนึ่งก็แล้วกัน ขอให้ทำงานสนุกและเป็นสุขเมื่อกำลังทำงาน พอใจในการที่ได้ทำงาน ดีใจในเมื่อได้ทำงาน ยกมือไหว้ตัวเองได้ว่าเมื่อทำงาน เมื่อได้ทำงานคือได้ทำสิ่งที่ถูกต้อง จำกันง่ายๆ พวกกันอย่างนี้ก็ได้ว่าสวรรค์ สวรรค์นั่นคือเมื่อเรายกมือไหว้ตัวเองได้ เมื่อใดเราพอใจจนยกมือไหว้ตัวเองได้เมื่อนั้นเป็นสวรรค์อยู่ในใจ แต่เมื่อใดเราขะเขย่งต่อตัวเอง เกลียดเหมือนของสกปรกเมื่อนั้นเป็นนรกอยู่ในตัวเอง นรกมีเมื่อเราขะเขย่งต่อตัวเราเอง อย่าว่าแต่จะไหว้เลยมันไหว้ไม่ลง แล้วสวรรค์มันก็เมื่อเรายกมือไหว้ตัวเองได้เพราะมันมีอะไรดี นรกสวรรค์อยู่ที่ตรงนี้ ถ้าถือหลักกันอย่างนี้แล้วก็ทำงานสนุกกันทุกคน แล้วทำได้เป็นสุขเมื่อทำการงานนั้น แล้วก็ผิดพลาดมากเหลือกินเหลือใช้เอาไปไหนไม่หวาดไหว เพราะว่ามันเป็นสุขเสียแล้วเมื่อทำการงานจะไปอาบอบนวดอะไรกันอีก เดียวนี้คนมันไม่เป็นสุขเมื่อทำการงานนี้ มันอยากจะเลิกงานไปอาบอบนวด แล้วก็เสียเงินจนเงินเดือนไม่พอใช้ จนต้องคอร์ปชั่น ที่เขาพูดกันมากที่สุดก็คือคอร์ปชั่นเพราะเงินเดือนไม่พอใช้ เพราะมันไปหลงซื้อเหยื่อของกิเลสไม่ใช่ซื้อหาความสุขอะไรที่ไหน ความสุขมันหาได้แล้วเพราะความพอใจในการทำงานนั่นเอง เมื่อทำงานอยู่นั่นเอง นี่ขอให้เราแก้ปัญหาของคนยากจนโดยธรรมะ โดยวิธีที่ถูกต้องของธรรมะ เมื่อมันไม่มีคนยากจนแล้วปัญหาหมด มันกลายเป็นโลกพระศรีอาริยมตไตรโยไป เมื่อไม่มีคนยากจนอยู่ในโลกนี้มันหมดปัญหา มันกลายเป็นศาสนาพระศรีอาริยมตไตรโยไป คอมมิวนิสต์ไม่มีแผ่นดินอยู่หรอก ถ้าว่าใน โลกนี้มันไม่มีคนจน มันมีแต่คนที่มีการงาน มีเงินมีอะไรเหลือใช้กันแล้วทั้งนั้น ที่เรียกว่าโลกพระศรีอาริย์นั้นเป็นอย่างนี้ ทุกคนสนุกในการทำงาน มีเงินเหลือพอช่วยเหลือผู้อื่น แล้วก็พร้อมที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คนอื่นเขาเอาศาสนาพระศรีอาริย์ไปอ้างผิดๆ ไม่ถูกต้องหลักของพุทธศาสนา ศาสนาพระศรีอาริย์แปลว่าศาสนาของไมตรีและเมตตาคือความรัก ศาสนาแห่งการรักผู้อื่น นั่นคือศาสนาของพระศรีอาริย์ ทุกคนเห็นว่าเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันและรักกันแล้วพร้อมที่จะช่วย ทีนี้เขาจะเอาอะไรมาช่วยถ้าเขาไม่มีกำลังไม่มีเงิน ฉะนั้นเขาต้องมีศีลธรรมที่ว่าธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือธรรมะ การงานคือธรรมะ การงานคือหน้าที่ ทำงานสนุกเป็นสุขเมื่อมีการงาน แล้วไม่ต้องใช้เงินซื้อเหยื่อของกิเลส เงินที่เหลือมาก เงินที่เก็บไว้มันก็เหลือมากสำหรับจะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ เพราะฉะนั้นทุกคนมีเงินมากพอที่จะแก้ปัญหาอะไรก็ได้ ทุกคนเป็นอย่างนี้แล้วโลกนั้นจะเป็นอย่างไร มันก็เป็นโลกของพระศรีอาริย์

เมตไตรย ทุกคนมีปัจจัยที่จะช่วยผู้อื่น แล้วมีความรักผู้อื่นเต็มไปทั้งบ้านทั้งเมืองหรือทั้งโลก จนกล่าวได้ว่าพอลงจากบ้านจากเรือนแล้วไม่รู้ว่าเป็นใคร เพราะมันดีเหมือนกันหมด มีแต่คนรักเราทั้งนั้น เราเดินไปทางไหนก็มีมือยื่นอยู่สลอนรอบไปหมดว่าช่วยอะไร จะให้ช่วยอะไรบอกมา จะให้ช่วยอะไรบอกมา ถ้าในศาสนาของพระศรีอาริยเมตไตรยมันจะเป็นอย่างนี้ เพราะมีธรรมะ เพราะว่ามีศีลธรรม มันแก้ปัญหาได้โดยที่ว่ามีใครที่มีปัญหา แล้วความขัดแย้งก็เกิดไม่ได้ ความขัดแย้งไม่มี *อุปัทว* ก็ไม่มี นี่ผลของการที่มีสัมมาทิฐิสูงสุดก็คือมีโลกอย่างโลกของพระศรีอาริยเมตไตรย โลกแห่งความรักเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เหมือนกับว่าเป็นคนๆเดียวกัน หรือว่าเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน มีแต่คนเตรียมพร้อมที่จะช่วยผู้อื่นไปเสียทั้งนั้น ทุกคนเตรียมพร้อมที่จะช่วยผู้อื่นไปเสียทั้งนั้น นั่นแหละคือโลกของพระศรีอาริยเมตไตรย มีได้เพราะคนมีศีลธรรมอย่างที่ว่ามา มีศีลธรรมอย่างนี้ได้เพราะมีสัมมาทิฐิจึงแก้ปัญหาได้หมด นับประสาอะไรกับความขัดแย้งเล็กๆน้อยๆ มันก็ไม่ต้องมีหรอก ปัญหาใหญ่ๆกว่านั้นมันก็ไม่มี เดียวนี้เรากำลังมีปัญหาคือความขัดแย้งอยู่ในโลกอย่างน่าละอายสัตว์ พุดหยาบไปหรือเปล่า สัตว์เดรัจฉานนั้นมันมีความขัดแย้งกันน้อยมาก ไม่เหมือนในโลกมนุษย์ โลกมนุษย์มีความขัดแย้งกันน่าละอายสัตว์เดรัจฉานซึ่งมีความขัดแย้งน้อยกว่า นี่มนุษย์กำลังทำผิด กำลังมีมิจฉาทิฐิ ช่วยกันแก้ไขปัญหานั้นเถอะ คือช่วยกันกู้หน้ำมนุษย์อย่าให้ต้องละอายแก่สัตว์เดรัจฉาน สัตว์เดรัจฉานมีโรคภัยไข้เจ็บน้อยที่สุด เพราะมันไม่อยู่ด้วยเหยื่อของกิเลสเหมือนมนุษย์ สัตว์เดรัจฉานทำลายโลกน้อยที่สุด ไม่เหมือนมนุษย์ที่ทำลายโลก มนุษย์ทำลายทรัพยากรของโลกมากที่สุด ซึ่งสัตว์เดรัจฉานจะไม่ได้ทำลาย เรามีอะไรๆหลายอย่างที่น่าละอายแก่สัตว์เดรัจฉาน อย่างน้อยที่สุดคือเราไม่มีความสุขนั้นแหละ เราปวดหูบ้าง เรานอนไม่หลับบ้าง เราฆ่าฟันกันบ้าง โดยไม่มีเหตุผล นอกจากว่าความเห็นแก่ตัวนั้นเลยมนุษย์ต้องน่าละอาย เป็นที่ละอาย ควรละอายแก่สัตว์ นี่เพราะว่าเราไม่มีสัมมาทิฐิ นี้ขอให้มองเห็นว่าสัมมาทิฐิมันแก้ปัญหาได้ลึกถึงขนาดนี้ ลึกถึงขนาดที่ว่ามนุษย์จะไม่ต้องละอายแก่สัตว์ นี้เอาตมาได้พุดมาด้วยเรื่องเกี่ยวกับการระงับข้อขัดแย้งด้วยสัมมาทิฐิ มีมิจฉาทิฐิมันเกิดการขัดแย้ง พอมีสัมมาทิฐิมันก็ไม่มีการขัดแย้ง เราก็ได้มีความเป็นมนุษย์สมตามความหมายของคำว่ามนุษย์ มีจิตใจสูง อยู่เหนือปัญหาโดยประการทั้งปวง ถ้าเราอยู่ได้ปัญหาเรายังไม่เป็นมนุษย์ เราอยู่เหนือปัญหาทั้งปวงเราเป็นมนุษย์

ฝนเขาบอกว่าพอที่ เอาตมาก็เห็นว่าเป็นการสมควรแก่การที่พุดนี้ชั่ว โมงครึ่งนะ ก็ขอยุติการบรรยาย แต่แสดงความหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะจดจำถ้อยคำของเอาตมาเอาไปพิจารณา วิพากษ์วิจารณ์ตามชอบใจ ไม่ได้บังคับให้เชื่อ เห็นด้วยในข้อไหนแล้วก็ช่วยกันบอกกล่าวต่อไป เพื่อจะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของเราที่กำลังมีอยู่ คือความที่เราไม่รักกัน ความที่เราขี้เกียจทำงาน ไม่เห็นว่างานนั้นคือสิ่งสูงสุด ไม่เห็นว่างานนั้นคือเกียรติของมนุษย์ ไม่เห็นว่างานนั้นคือสิ่งที่พระเจ้าขามอบหมายมาให้เรา ขอให้สัมมาทิฐิเสียใหม่ให้ถูกต้องแล้วปัญหาก็จะหมดไป ขอยุติการบรรยายในวันนี้ไว้ด้วยความหวังว่า จะมีความเข้าใจคือสัมมาทิฐิเพิ่มขึ้นตามควร แล้วอยู่ด้วยสัมมาทิฐิ มีความผาสุกสวัสดิ์อยู่ทุกทีพาราตริกาลเทอญ

ทำงานให้สนุก เป็นสุขเมื่อกำลังทำงาน นี่ขอฝากอย่างน้อยประโยคนี้ช่วยจำไปด้วย ทำงานให้สนุก เป็นสุขเมื่อทำงาน อาตมาถือประโยคนี้หรือคำสอนข้อนี้ ทำงานได้มากจนเขาไม่เชื่อว่าทำได้มากอย่างนั้น มีคนเข้าไปดูหนังสือในตึกนั้นนะ คูหมคแล้วนะ แล้วเขาบอกว่าอาตมาคนทำคนเดียวเขาไม่เชื่อ นี่ขอยืนยันว่า ทำคนเดียวจริงๆแหละขอลองไปดูเถอะ เพราะถือหลักอย่างที่กำลังบอกคุณทั้งหลายนี้ว่าทำงานให้สนุก แล้วก็ เป็นสุขเมื่อกำลังทำงาน แล้วมันจะได้งานมากจนเขาไม่เชื่อว่านี่คนเดียวทำ